

Kwaliteitsborging in de hydrobiologie

Op dinsdag 24 april werd in Arnhem het 2^e symposium Kwaliteitsborging in de hydrobiologie met als thema: "De Praktijk" georganiseerd. Aan de oproep deel te nemen aan deze bijeenkomst was door veel mensen die de hydrobiologie praktiseren gehoor gegeven. De titels van de sessies deden vermoeden dat de discussie daadwerkelijk over de wijze van bemonstering en analyse zou gaan. De discussie kwam echter nauwelijks op gang, de stellingen die geponeerd werden lieten (te) veel ruimte en waren niet eenduidig te beantwoorden. Al met al werd er door de mensen die werkelijk in de praktijk bezig zijn weinig te berde gebracht, terwijl we het juist wél belangrijk vinden onze kennis uit te dragen en deel te nemen in het proces dat tot een betere kwaliteitsborging leidt.

Waterbeheerders hebben in de loop der jaren veel hydrobiologische gegevens verzameld. Afhankelijk van het doel (monitoring waterkwaliteit, onderzoeken van de natuurwaarde, volgen van ontwikkelingen na ingrepen etc.) wordt vaak een aangepaste wijze van bemonstering en analyse gebruikt. Daarbij komen de volgende vragen naar voren: Hoe krijg je een representatief beeld van aanwezige levensgemeenschappen? Hoe onderzoek je waar de potenties liggen? Wat versta je onder representatief bemonsteren? Vang je de kenmerkende soorten als je de aanwezige habitats naar rato bemonstert? Hoe essentieel is het gebruiken van je kennis van karakteristieke soorten? Is het belangrijk om het leefmilieu van deze soorten op te nemen in het gedeelte dat je bemonstert? Komt dat voldoende tot uiting als je naar rato gaat bemonsteren? Inzichten kunnen met het vergaren van kennis veranderen, dien je dan ook je methode aan te passen?

De waarde van de huidige monsters wordt soms in twijfel getrokken. Het is zeer de vraag of het opleggen van een uniforme wijze van bemonstering en analyse, de kwaliteit van de meetgegevens verbetert en de informatie die ermee kan worden gegenereerd. Wat zou die standaardmethode moeten zijn? Uit de presentatie van Piet Verdonschot kwam duidelijk naar voren dat er vele methoden zijn voor de verschillende watertypen en dat er maar weinig wetenschappelijk onderbouwd zijn. Verder onderzoek is nodig en uit eerder georganiseerde gemeenschappelijke monsterdagen kwam al naar voren dat 5 m monster niet bij iedereen dezelfde hoeveelheid inhoudt.

Certificering is weer een ander verhaal en levert in de praktijk slechts een beperkte bijdrage op het vlak van de kwaliteit van de geproduceerde gegevens. Methodisch worden allerlei zaken vastgelegd en dat heeft zeker ook meerwaarde voor traceerbaarheid en herhaalbaarheid. Anderzijds is het vaak niet meer dan vastleggen hoe je werkwijze is, waarbij van standaardisatie dus niet persé sprake is. Aandacht voor een kwaliteitsverbetering van de te leveren gegevens in de praktijk is er bij certificering nauwelijks, terwijl dit wel vaak wordt gesuggereerd. Hoeveel belang en prioriteit moeten we er dan aan hechten?

Momenteel wordt veel gesproken over de wens de verzamelde gegevens beter te kunnen vergelijken en op uniforme wijze te verzamelen. De methode die daarbij steeds naar voren komt is om naar rato van de aanwezige habitats te bemonsteren. De wijze waarop de meeste waterschappen de gegevens verzameld hebben en waarmee de KRW maatlatten zijn ontwikkeld, is echter volgens een andere (aangepaste) methode. Als er naar een hoger niveau van kwaliteitsborging wordt gestreefd, is het voorstel om een "andere", landelijk uniforme, bemonsteringswijze voor te stellen dan de wijze waarop de KRW-maatlatten zijn ontwikkeld, een vreemd voorstel.

Wij willen graag weten wat het standpunt is van de “mensen met veldexpertise” als het gaat om kwaliteitsborging, standaardisatie en wijze van bemonstering en analyse. Willen we dat in een keurslijf gieten? Hebben we meer aan richtlijnen? Is het mogelijk een standaard te ontwikkelen die gefundeerde keuzevrijheden laat? Daarvoor is het nodig te weten wat de werkelijk *relevante* verschillen zijn tussen methoden. In bepaalde gevallen kan het wenselijk zijn die verschillen te minimaliseren door de methode te verbeteren of te standaardiseren. Anderzijds kunnen die verschillen bijv. inherent zijn aan het type onderzoek en dan is het zaak de verschillen in kaart te brengen en de mate van universele bruikbaarheid vast te leggen. Mag het ten koste gaan van de doelstelling die het waterschap stelt? Hoe belangrijk vinden we het dat gegevens één op één vergelijkbaar zijn?

Het lijkt ons onzinnig om een “standaardmethode” af te spreken. Mede omdat de wijze van bemonsteren in onze ogen afhankelijk is van het doel. Daarnaast is er nog weinig wetenschappelijke onderbouwing wat de “juiste” methode zou moeten zijn. Het is zelfs zeer de vraag of er wel één juiste methode is. Niet voor niets zijn er ook verschillende NEN-normen voor allerlei typen bemonstering (steekbuizen, bodemhappers, netten,...). In ieder geval bestaat er nog voldoende discussie over de “juiste” methode, die in onze ogen eerst gevoerd moet worden, voordat er voldoende draagvlak zal ontstaan. Het verhogen van de kwaliteit en betrouwbaarheid van de resultaten is in onze ogen belangrijker dan het streven naar een uniforme werkwijze.

Het voornemen van de Stowa om een handboek hydrobiologie samen te stellen is een goed initiatief in deze richting. De auteurs dienen vakdeskundigen met veldkennis te zijn. Betrokkenheid van de mensen in de praktijk is vereist. Het handboek kan goed inzicht geven in de diversiteit aan methoden en de toepasbaarheid ervan. Het dient dan ook geen kookboek te worden. Juist de koppeling tussen methoden en ecologische context is essentieel, zodat bij de gebruikers van het handboek begrip ontstaat. Zo kunnen de voor- en nadelen van de vele keuzemogelijkheden, die zich bij ecologisch onderzoek voordoen, gefundeerd worden afgewogen.

Graag willen wij jullie mening horen. We hopen zo een goed beeld te krijgen welke richting wij – “mensen met veldexpertise” — op willen en het vervolgens gezamenlijk bij de STOWA inbrengen. Bij het geven van jouw mening over het bovenstaande zijn we vooral geïnteresseerd in je huidige visie en minder in de wijze waarop wellicht traditioneel verzameld wordt. Reacties graag mailen naar Monique Korsten (m.korsten@overmaas.nl) of Mieke Moeleker (mmoeleker@gwlboxtel.nl).